

DOS

Het wonder van Utrecht

Ad van Liempt

DOS

Het wonder van Utrecht

Reconstructie van de voetbalcompetitie 1957/1958

Uitgeverij Carrera, Amsterdam 2008

© Ad van Liempt
© Carrera, Amsterdam 2008
Omslagontwerp: Hugo Zwolsman
Binnenwerk: MatZet
Foto achterzijde: Hans van Boogaard/Hollandse Hoogte

ISBN 978 90 488 0071 1
NUR 491

www.uitgeverijcarrera.nl

Carrera is een imprint van Dutch Media Uitgevers bv

Voor mijn zusje Miep

Inhoud

	Voorwoord	9
Hoofdstuk	1: Een lege mat in de Galgenwaard	11
Hoofdstuk	2: Op weg naar de spannendste competitie ooit	17
Hoofdstuk	3: Sterk uit de startblokken	33
Hoofdstuk	4: Een moeilijk middagje NAC	50
Hoofdstuk	5: Here they are... Jayne Mansfield	62
Hoofdstuk	6: Zoeken naar de topvorm	70
Hoofdstuk	7: De schaduw van Abe Lenstra	85
Hoofdstuk	8: Voetbalshow tegen Feyenoord	99
Hoofdstuk	9: Tussensprint naar de top	112
Hoofdstuk	10: Niet meer te stuiten	125
Hoofdstuk	11: Een kansloos lijkende achterstand	140
Hoofdstuk	12: De ontknoping	158
Hoofdstuk	13: Een thriller in de Goffert	172
Hoofdstuk	14: 'De mooiste dag van mijn leven'	189
Hoofdstuk	15: 'Eén woeste hospartij'	197
	Nawoord	207

Voorwoord

Het was de spannendste competitie uit de geschiedenis van de eredivisie: het seizoen 1957/1958 eindigde in een beslissingswedstrijd, en die eindigde weer in een verlenging. Het Utrechtse buurtclubje DOS won van Sportclub Enschede. Beide verenigingen leven in het huidige betaalde voetbal, na fusies, voort als FC Utrecht en FC Twente, voorbestemd tot een eeuwig bestaan als middenmoter, met een enkele uitschieter naar boven of beneden.

In de eerste jaren van de eredivisie was er nog geen sprake van een suprematie van topclubs als Ajax, Feyenoord of PSV. Het geld speelde nog een ondergeschikte rol, het voetbal had zijn onschuld nog niet verloren.

Dit boek reconstrueert die meeslepende competitie, van begin tot eind, vanuit het perspectief van DOS, de latere kampioen. Wat was dat voor club, wat voor factoren bepaalden het ongeken- de succes, wie waren de belangrijkste spelers en figuren op de achtergrond? Het behandelt ook wat er nog meer gebeurde, dat seizoen. De uitschakeling van het talentrijke Nederlands Elftal voor het WK in 1958 in Zweden; de vliegcrash waarbij het merendeel van de spelers van Manchester United om het leven kwam; enkele omkoopaffaires die het voetbal toen teisterden en de beleving van de DOS-supporters van wie sommigen van mening zijn dat ze in dat seizoen de mooiste dag van hun leven meemaakten.

En zo werd het gaandeweg een boek over de jaren vijftig, een tijdperk dat lange tijd ten onrechte als onbeduidend, saai en tuttig is weggezet, maar dat eigenlijk razend interessant is: je ziet de vernieuwing hier en daar opkomen, tegen een decor van degelijkheid en deugdzaamheid, en je ziet de worsteling met de ontluikende moderniteit.

In die periode kon een vriendenclub uit Utrecht, aangevuld met een wereldwijze topkeeper (Frans de Munck) van 35, kampioen van Nederland worden. Met spelers die in veel gevallen vrienden voor het leven werden; sommigen hebben elkaar bijgestaan tot in het uur van hun dood. In 1958 zorgde die vriendschapsband voor een extra, misschien wel beslissende factor in de landstitel, die gerust het Wonder van Utrecht mag heten.

Hoofdstuk 1

Een lege mat in de Galgenwaard

Het moet een van de meest bizarre evenementen geweest zijn in de geschiedenis van het Nederlandse voetbal. Het was zondag 15 juni 1958. In stadion Galgenwaard waren volgens de berichten 14.000 voetballiefhebbers samengestroomd om samen de beslissingswedstrijd om het Nederlands kampioenschap mee te maken, tussen DOS uit Utrecht en Sportclub Enschede. Alleen, de wedstrijd werd niet in Utrecht, maar op neutraal terrein in Nijmegen gespeeld. Duizenden Utrechters waren daar die ochtend heengereisd, met de trein, met bussen, met auto's, brommers en ook volop fietsen. Maar er waren veel te weinig kaartjes beschikbaar, en daarom had het Utrechtse dagblad *Het Centrum* bij wijze van service én stunt het stadion afgehuurd en een radioverbinding laten aanleggen, waardoor de supporters rechtstreeks via de radio getuige konden zijn van wat er in Nijmegen gebeurde.

En zo zaten 14.000 mensen meer dan twee uur lang ingespannen naar een lege grasmat te kijken, terwijl 26 enorme geluidsboxen het krakende verslag van de Utrechtse sportverslaggever Co Hogendoorn over hen uitstrooiden. Ze moesten er in hun fantasie hun eigen beelden bij bedenken. De briljante trucjes van Abe Lenstra, de ster van Enschede. De boomlange gestalte van de Twentse keeper Jan van de Wint. De stijlvolle reddingen van zijn collega aan de overkant, Frans de Munck, de mooiste keeper ter wereld. De flitsende demarrages van DOS-middenvoor Dirk Lammers. De vloeiende acties van de sterspeler van DOS, linksbinnen Tonny van der Linden. De superieure kop-

techniek van DOS-stopperspil Hans Kraay, de routinier van 21 jaar. En de parmantige gebaartjes van Leo Horn, topscheidsrechter met een overdadig gevoel voor show.

Spanning was het sleutelwoord van deze ongekende samenkomst. Spanning en hitte. Het was 35 graden en er was veel te weinig te drinken. Iedereen had een droge keel – vaak toch van de spanning. Negentig minuten lang golfde het spel heen en weer en stelde Co Hogendoorn, eigenlijk een specialist op het gebied van handbal en tafeltennis, de zenuwen van de duizenden toeschouwers op de proef. En daarna kwam er nog een verlenging, van vier keer 7,5 minuut, want in de eerste negentig minuten viel er geen enkel doelpunt.

Het was de tweede keer in elf dagen dat een menigte Utrechters gezamenlijk naar een voetbalreportage luisterde. Op woensdag 4 juni had DOS de laatste competitiewedstrijd gespeeld tegen NOAD in Tilburg. Bij een overwinning zou DOS kampioen zijn, en ook nu trok er dus een flinke sliert supporters naar Tilburg, en ook nu waren er veel te weinig kaartjes beschikbaar om aan de Utrechtse vraag te voldoen. Vandaar dat er op het Paardenveld in het Utrechtse centrum, bij het hoofdbureau van politie, luidsprekers waren opgehangen waardoor een radioverslag klonk van KRO-reporter Leo Pagano. Daar was reden voor omdat de omroepverenigingen in die dagen weinig tijd aan sport besteedden. Rechtstreekse verslagen waren voorbehouden voor interlandwedstrijden, van de competitie werden alleen korte nabeschouwingen uitgezonden. Voor die woensdagavond was een extra radioprogramma op Hilversum 1 gepland van tien (!) minuten. Vandaar dus het plan voor een extra radioverbinding Tilburg-Utrecht. Een groot succes was het niet. DOS speelde met 3-3 gelijk en liet de landstitel daarmee door de vingers glippen. Het geluid op het Paardenveld was slecht, haast onverstaanbaar, er was veel te weinig ruimte voor het publiek en het doorsnee humeur in Utrecht zakte tot ver beneden het gemiddelde.

Voor de beslissingswedstrijd in Nijmegen moest het dus anders. Het initiatief voor een beter voorbereide radioreportage kwam

van Bert de Rijk, verslaggever van het rooms-katholieke dagblad *Het Centrum*, met radio en tv in zijn portefeuille. Hij stond bekend als een radiofreak. Hij was altijd in de weer met politieradio's en zenders, en hij had in de radiowereld goede contacten. De Rijk kreeg het bij zijn directie voor elkaar dat de krant stadion Galgenwaard zou afhuren en de DOS-supporters daar gratis toegang zou verlenen. Daarna dirigeerde hij een stoet technici naar het stadion. In de krant schreef De Rijk zelf: 'Spoedig bleek dat het hier geproduceerde volume ten enenmale onvoldoende zou zijn om een goed op alle plaatsen verstaanbaar verslag te relayeren. Meteen werd contact opgenomen met een Utrechts radiobedrijf dat zich bereid verklaarde een zeer groot aantal klankzuiden, over het gehele stadion verspreid, aan te brengen. Zelfs de wildste vreugde-uitbarstingen zullen thans met gemak kunnen worden overstemd, zodat de voetballiefhebbers geen moment in onzekerheid behoeven te verkeren over het verloop van de strijd.' Voor deze gelegenheid waren er ook afspraken gemaakt voor interviews in de rust en na afloop. De burgemeester, de manager, de spelers, de voorzitter – in principe zouden ze allemaal aan het woord kunnen komen. En Leo Horn (de ijdelste aller arbiters ooit) had zelfs toegezegd dat hij in de rust (!) commentaar op de wedstrijd wilde komen geven.

In *Het Centrum* van de zaterdag voor het grote evenement lezen we nog enige instructies aan de toeschouwers: 'Wij verzoeken u de aanwijzingen van de directie van het stadion stipt op te volgen en vooral niet het middenveld te betreden. Wij wensen u allen een spannende middag met als bekroning de landstitel voor DOS.' Opmerkelijk: geen woord over deze stunt in de andere kranten. De concurrentie tussen de lokale bladen (*Utrechtsch Nieuwsblad*, *Nieuw Utrechts Dagblad*, *Het Centrum*, *Het Vrije Volk*) is moordend in 1958, en stunts van de 'vijand' worden dan ook angstvallig verzwegen.

Uit de krant van maandag 16 juni weten we dat er vóór de wedstrijd topspanning heerste in de radiokamer van stadion Galgenwaard. 'Daar stond een kapitaal aan apparatuur opgesteld,

ontvangers, versterkers, bandopname-apparatuur, microfoons en vele andere zaken die een technicus beter kan benoemen dan wij. Men struikelde er bijna over de snoeren en de leidingen. De PTT-mannen slaagden er stipt op tijd in om Co Hogendoorn “erin te gooien”, zoals dat heet.’ Buiten de radiokamer was er livemuziek, bedoeld om de toeschouwers te vermaken en bij voorbaat te kalmeren – verzorgd door de rooms-katholieke drumband ‘Stella Maris’ onder leiding van kapelmeester G. Veerman.

De 14.000 toeschouwers (al kunnen het er ook wel wat minder geweest zijn – *Het Centrum* is de enige bron voor dit cijfer) lieten zich door spanning en dorst langdurig op de proef stellen.

‘Voor de hoofdtribune lag zelfs een baby van enige maanden op een luier van de zon te genieten, terwijl pappie en mammie een en al oor waren voor Co Hogendoorn.’ Wat verder nogal komisch werkte waren de reacties van sommige fanatieke toeschouwers: ze moedigden de DOS-spelers aan, alsof die dat in Nijmegen konden horen. Maar overwegend was het stil, herinnert zich een van de aanwezigen, Theo Uiterwaal, toen 28 jaar: ‘Het was doodstil, iedereen zat vol spanning te luisteren.’ Rob Smaling, ook van de partij in de Galgenwaard: ‘Het was een bijzonder evenement voor die tijd. Wij zijn gewend aan tv, maar die was er pas heel kort. Niemand vond het toen echt vreemd om daar samen te zijn en met z’n allen naar radio te luisteren in het openbaar.’ Wout van Kouwen was toen veertien jaar, en kijkt terug op een hoogst merkwaardige middag: ‘Het was heel rustig en er waren geen aanmoedigingen. Als kind liep je het hele stadion door, omdat je je verveelde. Volwassenen zaten op houten bankjes en waren allemaal rustig, want de geluidsinstallatie was niet zo heel goed. Het verslag ging continu door. Het was absurd.’

Het wachten duurde eindeloos in stadion Galgenwaard – meer dan twee uur zaten daar de 14.000 nerveuze voetbalsupporters naar de lege grasmat te staren. Tot de 109e minuut, de derde verlenging. Louis Stringa, toen veertien, was erbij: ‘Opeens hoorden we in de derde verlenging gejuich. Co Hogendoorn zweeg even, de rillingen liepen bij ons over de rug, maar hij zei toen heel droog na enkele seconden: “En daar schiet Ton van der Linden de bal in het doel”, alsof het de gewoonste zaak van de wereld was. Ik

liep toen met een heleboel anderen juichend voor het eerst op het heilige gras van Galgenwaard, waar DOS dat seizoen al die formidabele wedstrijden had gespeeld.' De even oude Wout van Kouwen: 'Toen ik aan het juichen was, zeiden anderen sssstt!!!, want iedereen wilde horen wie het doelpunt gemaakt had.'

Er brak in Galgenwaard een waar pandemonium los. *Het Centrum* beschreef dat zo: 'Na het sensationele doelpunt van Tonny van der Linden, gescoord in de derde verlenging, had Co Hogendoorn in het Goffert-stadion te Nijmegen gerust enige tijd kunnen pauzeren, want hoe krachtig zijn stem door de 26 klankzuilen in het Utrechtse Galgenwaard had geklonken, spreken tijdens de toen losbarstende vreugde van de DOS-supporters was boter aan de galg gesmeerd. Het feestgewoel nam zulke exorbitante vormen aan dat het deed denken aan de volksfeesten in mei 1945.'

Onder de aanwezigen was ook Louis Engelman, die later journalist van het *Utrechts Nieuwsblad* zou worden, maar toen pas 13 was. Hij schreef zijn herinneringen aan 15 juni 1958 op:

'Pas de volgende dag op school, tijdens het speelkwartier van die vreselijke Utrechtse St. Gregorius-mulo waar fraters in zwarte pijen met straffe hand regeerden, pas toen heb ik het kampioenschap van DOS echt beleefd. Opgewonden vertelde ik dat ik "erbij was geweest". Ik had het allemaal meegemaakt. De spanning, de ontlading aan het eind van de wedstrijd, de roes van de overwinning.

Ik gaf hoog op over mijn held Tonny van der Linden, zoals alleen een 13-jarige dat kan. Hij was mijn beste vriend, mijn ultieme voorbeeld. In fraaie volzinnen verpletterde ik mijn klasgenoten met de beschrijving van "het doelpunt", de goal die alles had veranderd. Opeens was Utrecht geen middelgrote provinciestad meer. Nee, wij waren "de grootste", de kampioen van Nederland. Wie kon er tegen ons op?

Wat genoot ik van de bewonderende en halfjaloerse blikken, de gretige aandacht van de jongens die aan mijn lippen hingen om maar niets te missen van wat ik had "gezien". De Goffert? Was

ik in de Goffert geweest? Nee dat niet. Maar dat weerhield me niet om tot in detail te verhalen over hoe wij Sportclub Enschede hadden bedwongen, hoe onze verdediging stand had gehouden tegen de aanvalsgolven van die gevaarlijke Tukkers.

Ik liet even een daverende stilte vallen. Keek de kring rond. Sommigen knikten, anderen staarden dromerig voor zich uit. Tot Bertje van Diemen, een wijsneuzerig jochie met een rond brilletje, vroeg waar ik dan wel was geweest.

“Nou gewoon, in de Galgenwaard.”

“Maar daar was toch helemaal geen wedstrijd?”

Mijn blik verijdsde. Mijn minuten van glorie leken weg te kolken als water in een putje. Moest ik vertellen wat ik echt had gezien? Dat lege veld? Zonder ook maar één geelzwarte speler? Met slechts een stellage waarop grote luidsprekers waren neer gezet waaruit zwaar echoënd het commentaar klonk van de radioverslaggever in Nijmegen. Moest ik uitleggen dat ik zo stom was geweest geen flesje water mee te nemen? Dat ik niet van de spanning maar van de zomerhitte zo'n droge mond had gekregen? Dat ik nooit eerder in het stadion was geweest en dat de lege tribunes aan de overzijde een buitengewoon surrealistische aanblik boden?

Ik klemde mijn kaken op elkaar. Mijn ogen vernauwden zich, ik broedde op een snedig antwoord dat maar niet wilde komen. Tot ik werd gered door de bel, voor het einde van het speelkwartier. Ik draaide me hautain om, gooide mijn hoofd in mijn nek en schreed weg. Als een winnaar, als Tonny.'

DOS was kampioen. Een Utrechtse droom was werkelijkheid geworden, een doorsnee arbeidersclub uit het noordelijk deel van de stad, was de beste van Nederland. Dat konden de Utrechtse voetballiefhebbers zich maar moeilijk realiseren. Er was een wonder geschied, het Wonder van Utrecht.